

הנדון: פיצול בתי ספר ענקים בחינוך הבדואי בנגב

למניעת נשירה ופגיעה באקלים החינוכי

במסגרת הדיון בנשירת התלמידים הבדואים בנגב, אנו פונים אליכם בבקשה לפעול בדחיפות לפיצול בתי הספר הבדואים, בשל הגעתם אל מעבר לשיא הגודל הנדרש מבחינת ההשפעה של גודל המוסד על הישגים אקדמיים, הנשירה, אקלים חינוכי, תחושת התלמידים כלפי המוסד, יחסי מורים תלמידים ומשתנים נוספים.

1. ברשימת בתי הספר בחינוך הבדואי רבים שבהם יותר מ- 550 תלמידים, לפי מערכת איתור בתי הספר של המשרד:

<u>שם</u>	<u>רשות</u>	<u>דרג</u>	<u>מס' תלמידים</u>
ביה"ס יסודי אבו קרינאת	נווה מדבר	יסודי	636
יסודי אלעטאונה	חורה	יסודי	698
אלמג'ד	חורה	יסודי	602
אלאנדלוס	חורה	יסודי	588
עבד רבה אלאסד	לקיה	יסודי	561
אלמערעג' ע"ש שיח פראג'	לקיה	יסודי	602
תל אלמלח	כסיפה	יסודי	776
אלמסתקבל (אעצאם)	נווה מדבר	יסודי	892
תל כסיף	כסיפה	יסודי	667
אלטורשן	אלקסום	יסודי	843
אלפורעה ראש זוהר	אלקסום	יסודי	885
אבו בכר א'	תל שבע	יסודי	636
יסודי חדש שכ' 1	תל שבע	יסודי	610
אלסלאם	רהט	יסודי	586
אלזהרא	רהט	יסודי	767
אלפוראת	רהט	יסודי	587
אבו עראר	ערעה	יסודי	637
בית אלחכמה	רהט	יסודי	786
אבן סינא	ערעה	יסודי	612
עומר בן אלחטאב	רהט	יסודי	772
אלנור ע"ש אברהים	שגב שלום	יסודי	832
אלעאצם ב'	נווה מדבר	יסודי	915
אבו עובידה	רהט	יסודי	593

765	יסודי	רהט	סלאח אלדין
585	יסודי	רהט	יסודי ע"ש עבד אלהוזייל
621	יסודי	לקיה	אלעהד
916	יסודי	אלקסום	אלאמל חרבת אלוטן
887	יסודי	תל שבע	אלאנדלוס
641	יסודי	שגב שלום	אלמסתקבל
613	יסודי	רהט	אבן סינא
996	יסודי	רהט	אלרחמה
1031	יסודי	נווה מדבר	נווה מדבר אבו ג'ויעד
881	יסודי	נווה מדבר	אלעזמה א' - ואדי אלנעם
1120	יסודי	נווה מדבר	אלעזמה ב' - ואדי אלנעם
555	יסודי	רהט	אלפרדאוס
586	חט"ב בלבד	נווה מדבר	חט"ע ביר הדאג'
1034	חט"ב בלבד	אלקסום	חט"ב אלפורעה
987	חט"ב וחט"ע	רהט	מקיף אבן רושד
796	חט"ב וחט"ע	אלקסום	תיכון אלסייד
714	חט"ב וחט"ע	אלקסום	מקיף חדש אום בטין
778	חט"ב וחט"ע	ערערה	אג'יאל
1159	חט"ב וחט"ע	רהט	תיכון סלמאן אלהוזייל
1620	חט"ב וחט"ע	רהט	תיכון מקיף רהט
1191	חט"ב וחט"ע	שגב שלום	מקיף שגב
797	חט"ב וחט"ע	ערערה	מקיף טומשין
728	חט"ב וחט"ע	לקיה	רב תחומי לקיה
702	חט"ב וחט"ע	לקיה	תיכון לקיה
941	חט"ב וחט"ע	רהט	מקיף אלנור
728	חט"ב וחט"ע	חורה	מקיף ע"ש יצחק רבין
1020	חט"ב וחט"ע	חורה	מקיף אלנור
1171	חט"ב וחט"ע	כסיפה	מקיף אלפרוק
1068	חט"ב וחט"ע	כסיפה	אורט אבו רביעה
775	חט"ב וחט"ע	כסיפה	אורט אלמותנבי
947	חט"ב וחט"ע	ערערה	מקיף אלנור
1325	חט"ב וחט"ע	רהט	אלנג'אח
714	חט"ב וחט"ע	רהט	דאר אלקלם
942	חט"ב וחט"ע	לקיה	אקרא ע"ש עאמר אלצאנע
906	חט"ב וחט"ע	שגב שלום	מקיף אל-סלאם
900	חט"ב וחט"ע	רהט	מקיף אלתקוא
834	חט"ב וחט"ע	חורה	תיכון אלסלאם
1058	חט"ב וחט"ע	אלקסום	תיכון אורט מולדה
756	חט"ב וחט"ע	אלקסום	תיכון אורט אבו תלול

רב תחומי עמל הדקלים	תל שבע	חט"ב וחט"ע	904
---------------------	--------	------------	-----

2. מתוך 145 בתי ספר בחינוך הבדואי המיוחד והרגיל, 52 היו בשנת 2021 גדולים מאד, ענקים יחסית, שיעור שאינו תקין ופוגע בזכויות התלמידים.

3. בחינוך הבדואי כ- 150 בתי ספר. יודגש: 10 בתי הספר היסודיים מונים יותר מ- 800 תלמידים ו- 8 בתי ספר תיכוניים מונים יותר מאלף תלמידים!!!

4. יצוין כי החינוך היסודי בנוי ביישובים בדואים רבים, ובהם בלתי מוכרים, כרצף א' עד ט'.

5. עשרות מחקרים ושורה ארוכה של סקירות מטא של צברי מחקרים מלמדים כי גודל בית הספר נמצא במתח עם ההצלחה האקדמית של התלמידים. מקובל במחקר כי הגודל המרבי הרצוי לבית ספר יסודי הוא עד 400 תלמידים, ולתיכוני- 600-800 תלמידים. בתי ספר גדולים יותר- אפקטיביים פחות.

6. מחקרים רבים מלמדים כי בתי ספר גדולים מאד (מבחינת מספר התלמידים) מתאפיינים באקלים לימודי פורמלי, אנונימי ושילי, בקשיי הסתגלות, ברמה גבוהה של ניכור, ובשיעור יותר נמוך של שביעות רצון מיחסי מורים-תלמידים. בבתי ספר אלו בשיעור גבוה של אירועי אלימות בין תלמידים, לרבות גילויי פשיעה כגון תקיפה, גניבה, ונדליזם וכן התמכרויות.

7. לעומת זאת, בתי ספר קטנים מתאפיינים בקשר אישי, בטיפול אישי וסביבה תומכת, ובשיעורים גבוהים של מעורבות בקהילה. מתגבשת בהם קהילת מורים המתלכדים סביב תחושת מטרה ברורה וחזון מוגדר, ומזדהים עם ערכי המוסד. שביעות הרצון של סגלי ההוראה גבוהה יותר. במוסדות אלו פחות גילויי אלימות ובעיות משמעת. הם מתאפיינים ברמה גבוהה של השתתפות לימודית וחץ-בית ספרית, ופחות נקיטה בצעדי משמעת. בפרט, בתי ספר קטנים מצליחים יותר בהתמודדות עם קהילות מיעוט החיות במצוקה כלכלית-חברתית ומתמודדות עם ניכור והדרה.

8. יודגש: מחקרים רבים מעידים, שבתי ספר גדולים גורמים לנשירת תלמידיהם.

9. המצב בחינוך הבדואי חמור במיוחד, כיוון שבתי ספר גדולים משתלבים עם נורמה פסולה של היעדר הכרה במועד בצרכי הבינוי, ובמקום תכנון- נהוגה הצנחת קרואונים או מבנים יבילים ממש ערב שנת הלימודים לחצרות בתי הספר, תוך גזלת מעט שטח החצר החופשי המאפשר לתלמידים משחקי כדור, מסלולי ריצה וספורט.

10. בתי ספר אומללים ומדכאים במיוחד הם אלו, בהם מצטופפים תלמידים במרחב של גדרות ומבנים צפופים, והמרחב כולו תפוש במבנים דחוסים, המגובבים זה לצד זה בהיעדר תכנון, במיעוט תשתיות ובכיעור בוטה, באופן המהווה לא אחת סכנה לפגיעה בבטיחות. זאת, תוך התעלמות בוטה מהפרוגרמה ומההנחיות הנוגעות לעיצוב הסביבה החינוכית.

11. הפגיעה של הציפוף בחינוך הבדואי בוטה במיוחד, מאחר והוא אינו מלווה בהשקעות משלימות ומפצות בתשתיות ובמרחב בית הספר, ועל כן בתי הספר נראים מכוערים ומוזנחים במיוחד, ללא השוואה למוסדות בחינוך הממלכתי העברי. מופקרים בפרט הם בתי הספר בכפרים הבלתי מוכרים, שרובם ככולם במבנים זמניים.

12. המצב בבתי הספר חמור: כך, למשל, בית הספר התיכון אלרחמה ברהט נבנה כשהוא מיועד ל- 18 כיתות אך יש בו 33 כיתות ובהן 1006 תלמידים. 9 מהכיתות מצויות בקרוואנים, התופשים את שטחו של בית הספר ומותירים רק כ- 300 מ"ר למשחקי ילדים. שני גני ילדים תופשים שטח נוסף. 6 מקלטים נתפשו ומאכלסים כיתות, ללא אורור ואור טבעי. אין בבית הספר מעבדת מחשבים, כי חדר המחשבים נתפש בידי כיתה.

13. הפגיעה בתלמידי חטיבת הביניים והתיכון הבדואי רבה במיוחד, מאחר והציפוף במבנים ובחצרות אינו מלווה לרוב בפיצוי באמצעות מגוון עשיר של מסלולים או מגמות, כפי שנהוג בחינוך העברי.

14. הפגיעה המיוחדת בחינוך הבדואי נובעת גם מכך, שאחד היתרונות המעטים של התלמיד הבדואי הוא הקהילה המקיפה ומחזקת אותו. ואולם, צפיפות יתר אינה מניבה קהילתיות תומכת, כי אם, אדרבא, דוחפת לקונפליקטים חמולתיים שהביאו לא אחת להשבתת בתי ספר לתקופות ארוכות או אף לפיצולם.

15. בתי הספר הבדואים מתמודדים עם אוכלוסיית תלמידים הסובלים מצוקה כלכלית יוצאת דופן. לפי נתוני הביטוח הלאומי לשנת 2018, 80% מהתלמידים הבדואים חיים בעוני, והוריהם מתמודדים עם קשיי תעסוקה ואף עם אבטלה העלולה להביא את הנער לצאת לעבוד לפרנסת משפחתו. רבים מהם חיים במשפחות ברוכות ילדים, או מתמודדים עם הקשיים במשפחות פוליגמיות. כמחצית מהתלמידים הבדואים מתמודדים עם מגורים בכפרים בלתי מוכרים או בשכונות בלתי מוסדרות ביישוב מוכר, ללא תשתיות בסיסיות ושירותים חיוניים, כאשר הם חשופים לא אחת להריסת בתים תוך עימות עם כוחות שיטור.

16. מלאכת ההכלה של המצוקה הקשה הזאת אינה יכולה להתבצע במוסדות צפופים, המשרים אווירה קשה, מנוכרת ומעיקה, ומכשילים את הלומדים בהם. בתי ספר כאלה הם חלק מהבעיה, ולא חלק מהפתרון.

17. ארגונים ובהם ועד ההורים ברהט פנו למשרד החינוך בנדון בעבר, אך ללא הועיל¹. הבטחות להאיץ את בניית בתי הספר נותרו על הנייר, לרבות ההבטחה להביא לצמצום פערי תשתיות באמצעות תקצוב מיוחד מאת תוכנית החומש.

18. נבקשכם להתערב במדיניות משרד החינוך ולהביא לקידום פיצול בתי הספר הנ"ל בהקדם האפשרי, כדי להביא לשיפור רמת ההישגים, לצמצום הנשירה ולהתגברות על תופעות שליליות רבות אחרות שפירטנו.

בכבוד רב,

חיה נח, מנהלת

פורום דו-קיום בנגב, לשוויון אזרחי

¹ ר' למשל יובל וורגן ואורלי לוטן, מערכת החינוך במגזר הבדואי בנגב: תמונת המצב בכמה היבטים מרכזיים. הכנסת, מרכז המדע והמחקר, 2007.